

Seria Policy Brief cuprinde texte bazate pe surse publice. Opiniile exprimate reprezintă punctele de vedere ale autorilor.

Federația Rusă de mâine prin prisma a două documente importante

Dr. Laurențiu Constantiniu

În cadrul unei mese rotunde, desfășurată la data de 3 februarie a.c. sub egida **Institutului de dezvoltare contemporană** din Moscova (**Institut sovremennogo razvitiia**), a avut loc prezentarea raportului cu tema *Rusia secolului XXI: modelul unui mâine de dorit* (*Rossii XXI veka: obraz jelaemogo zavtra*), realizat de un grup de experți, condus de către Igor Iurghens, președintele Institutului de dezvoltare contemporană¹. Printre experții consultanți și colaboratorii acestui institut se numără personalități ale vieții politice, economice și culturale a Rusiei, multe dintre ele având funcții în diverse instituții de stat ale Federației Ruse. O dovadă în acest sens este și faptul că, președintele Consiliului de tutelă al **Institutului de dezvoltare contemporană** este actualul președinte al Federației Ruse, Dmitri Medvedev.

Structurat în patru capitole, raportul abordează o problemă îndelung dezbătută, de-a lungul timpului, în societatea rusă de elita politică și culturală: modernizarea Rusiei sau, după cum afirmă autorii raportului, „problema viitorului Rusiei”. Pornind de la constatarea potrivit căreia „Rusia se află la o răscruce și, de aceea, este necesar ca ea să-și stabilească obiectivele și să facă o alegere conștientă (...) pentru a o traversa în direcția bună și fără

¹ I. Iurghens, E. Gontmaher, N. Maslennikov, L. Grigoriev, *Rossii XXI veka: obraz jelaemogo zavtra*, Moscova, Ekon-Inform, 2010, http://www.riocenter.ru/files/Obraz_gel_zavtra.pdf, 66 p.

pierderi ireversibile”, autorii prezintă propria lor viziune referitoare la felul cum ar trebui să arate Rusia secolului XXI din punct de vedere economic, politic, social, militar, precum și locul care ar trebui să-l ocupe aceasta pe arena internațională.

Două zile mai târziu, la 5 februarie a.c., la ședința Consiliului de Securitate al Federației Ruse, a fost adoptat un document extrem de important pentru politica de securitate a Rusiei: Doctrina militară a Rusiei¹.

Apariția, aproape concomitentă, a celor două documente nu o considerăm întâmplătoare și, din acest motiv, vom prezenta în continuare acele prevederi referitoare la strategia militară și la politica externă a Federației Ruse, întâlnite în ambele documente.

Direcțiile strategice ale politicii externe ruse

Referitor la poziționarea Federației Ruse pe arena internațională, autorii raportului amintit stabilesc cinci direcții prioritare²:

I) Relația Rusia – Uniunea Europeană. Pe termen mediu și lung, ea reprezintă, în viziunea autorilor, un „vector prioritar” al politicii externe ruse. Relația ar urma să aibă la bază un parteneriat strategic, fundamentat pe cointeresarea ambelor părți în modernizarea economică și în reducerea riscurilor externe, obiective realizabile prin: **a)** constituirea unei zone energetice comune (puternic interconectată și efectivă din punct de vedere energetic), care să ofere garanții pentru securitatea energetică și pentru colaborarea comună în domeniu, prin extinderea activității în zone terțe; **b)** crearea unei piețe unice de transporturi și servicii, integrată în sistemul de transport global; **c)** cooperarea în domeniul cercetării și al asigurării desfacerii pe scară largă a produselor de înaltă tehnologie (aviație, cosmos, energie atomică, informatică și telecomunicații, nanotehnologii).

¹ Voennaia doktrina Rossiiskoi Federații, 5 fevralia 2010 goda (textul integral a documentului poate fi consultat pe site-ul președintelui Federației Ruse, http://news.kremlin.ru/ref_notes/461).

² Vezi, pe larg, *Rossiiia XXI veka: obraz jalamogo zavtra*, Moscova, p. 44-47 și 64-66.

II) Relația Rusia – SUA. În această direcție, obiectivul cel mai important este consolidarea relațiilor economice și comerciale, prin intermediul mediilor de afaceri din ambele țări. De asemenea, diplomația publică este considerată o modalitate prin care relațiile dintre cele două state pot fi consolidate, mai ales în privința schimbării imaginii Rusiei pe plan extern. Este prevăzută și continuarea dialogului în domeniul reducerii armamentului nuclear strategic și cooperarea în domeniul realizării programului antirachetă.

III) Relația Rusia – NATO. „Una din condițiile de bază pentru depășirea neîncrederii dintre Rusia și SUA o reprezintă amânarea extinderii NATO în zona postsovietică”, Rusia trebuind – potrivit autorilor raportului – să reprezinte un garant pentru integritatea teritorială și pentru suveranitatea statelor din așa-numita „vecinătate apropiată”. În acest context, Rusia ar trebui să se implice mai mult în rezolvarea problemei afgane și să permită tranzitul – pe teritoriul ei – a ajutorului economic și umanitar venit din partea Occidentului și destinat Afghanistanului.

IV) Relația Rusia – CSI. Este prevăzută colaborarea cu celelalte state din zona postsovietică pentru elaborarea unei noi doctrine de cooperare, care să țină cont de noile realități. Baza noii concepții ar putea-o constitui înființarea așa-numitei „zone libere comerciale”, care ar contribui la stoparea „eroziunii” CSI. Esența noii doctrine nu ar trebui să fie „confruntarea” economică cu Uniunea Europeană, ci, dimpotrivă, colaborarea pe termen lung dintre cele două entități economice. În acest fel, CSI s-ar consolida, iar relațiile economice cu UE ar putea fi dezvoltate pe o baza unui format de tip CSI – UE. O Comunitate a Statelor Independente edificată pe baza acestor principii ar putea fi utilizată ca punte de legătură între UE și statele din zona asiatică, din cadrul Organizației de cooperare de la Shanghai.

V) Rusia și noua arhitectură de securitate euro-atlantică. Viziunea rusă are la bază următoarele elemente: **a)** stabilizarea situației internaționale în Europa; **b)** impulsivitatea cooperării la nivel european prin crearea de condiții pentru o mai bună colaborare la nivel bilateral și multilateral și prin cooperarea în domenii mult mai importante pentru asigurarea securității

naționale și internaționale în Europa; **c)** diminuarea divergențelor de interpretare – din punct de vedere politic și juridic – privind modul de abordare a problematicii securității în Europa (e. g.: dreptul popoarelor la autodeterminare **vs.** integritatea teritorială a statelor; posibilitățile și limitele implicării externe în evoluția internă a statelor **vs.** dreptul acestor state de a se opune unei astfel de intervenții; problemele generate de separatism și iredentism și legătura lor cu procesele de migrație și cu problema demografică).

Ecuția securitate = teritoriu

Noua doctrină militară a Federației Ruse aduce un element de noutate, în raport cu precedentă, mai ales în ceea ce privește problema amenințărilor militare la adresa Federației Ruse. La capitolul II, art. 8, alin. a, b. și g., printre cele mai importante amenințări figurează: „Tendința de a conferi funcții globale – realizabile prin încălcarea normelor de drept internațional – potențialului militar al NATO, și apropierea infrastructurii militare a statelor membre ale NATO de **granițele** (s. n.) Federației Ruse, în special, prin intermediul extinderii alianței” (8.a.); „desfășurarea de contingente militare ale statelor străine (sau grupuri de state) în **teritoriile** (s. n.) învecinate ale Federației Ruse și ale aliaților ei” (8.b.); „Crearea și desfășurarea de sisteme de apărare antirachetă, care subminează stabilitatea globală și echilibrul de forțe în domeniul rachetelor nucleare, precum și militarizarea **spațiului cosmic** (s. n.)” (8.g.)¹.

Elementul comun, care se regăsește în enunțul tuturor celor trei articole, este noțiunea de „teritoriu”, fapt care demonstrează o continuitate în privința modului în care elita politică rusă percepe securitatea: teritorial. Cu alte cuvinte, Federația Rusă este extrem de preocupată să asigure securitatea lungilor sale granițe și, din acest motiv, definiția tradițională rusească a securității este **securitate = teritoriu**. De aceea, apropierea constantă a NATO (sau, mai recent, a sistemului de apărare antirachetă) de granițele

¹ *Voennaia doktrina Rossiiskoi Federații*, p. 3.

Federației Ruse a fost percepută de către elita politică rusă ca o amenințare. Ca modalități de prevenire a extinderii către Est a capacităților militare occidentale – NATO și sistemul de apărare antirachetă – noua doctrină militară a Federației Ruse prevede ca principal obiectiv consolidarea cooperării în domeniul asigurării securității atât la nivelul organizațiilor deja existente – Organizația Tratatului pentru Securitate Colectivă, Comunitatea Statelor Independente, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Organizația pentru Cooperare de la Shanghai –, cât și prin cooperarea dintre Federația Rusă și alte organizațiile – NATO și UE (capitolul III, art. 19, alineatul d). De asemenea, este prevăzută crearea unor mecanisme bilaterale și multilaterale de cooperare în domeniul apărării antirachetă (art. 19, alin. i) și semnarea unui tratat internațional pentru preîntâmpinarea desfășurării în cosmos a oricărui tip de armă (art. 19, alin. k).

O dovadă în acest sens este și afirmația făcută de către ministrul de Externe al Federației Ruse, Serghei Lavrov, în discursul rostit la recent încheiata Conferință pentru probleme de securitate de la München (6-8 februarie 2010): „Odată cu destrămarea URSS și a Organizației Tratatului de la Varșovia, apăruse o șansă reală de a face din OSCE o organizație viabilă, care să asigure securitatea pentru toate statele din zona euro-atlantică. Însă această șansă a fost pierdută, ca urmare a alegerii făcute în favoarea politicii de extindere a NATO, fapt care a însemnat nu numai menținerea liniilor, care separă Europa în zone cu grade diferite de securitate, dar și deplasarea acestora către Est”¹.

Concluzii

Ambele documente dezvăluie, pe de o parte, dorința Rusiei de a se afirma ca o mare putere la nivel continental și mondial, și, pe de alta, sentimentul de insecuritate, generat în Federația Rusă de apropierea NATO

¹ *Stenogramma vîstupleniia ministra inostrannîh del Rossii, S.V. Lavrov, na 46 Miunhenskoj konferenții po voprosam politiki bezopasnosti, 6 fevralia 2010 goda (Stenograma discursului ministrului de Externe al Rusiei, S.V. Lavrov, la cea de-a 46-a Conferință pentru problemele politicii de securitate de la München, 6 februarie 2010), http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/D39B2461D308890EC32576C40039F20E*

de frontierele sale, precum și de instalarea scutului antirachetă în imediata vecinătate a acestor frontiere.

Pentru istoric, este de domeniul evidenței că Rusia postsovietică a preluat de la URSS atât sentimentul de insecuritate, cât și ecuația **securitate = teritoriu**, adică fie existența unui brâu de protecție sub forma sferei de influență, fie absența unor forțe militare importante în vecinătatea acestei țări.